

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Кафедра конституційного права України

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«КОНСТИТУЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ»**

Рівень вищої освіти – другий (магістерський) рівень

Ступінь вищої освіти – магістерський

Галузь знань – 08 «Право»

Спеціальність – 081 «Право»

Статус дисципліни – за вибором студента

Рік набору – 2021

Харків – 2021

Робоча програма навчальної дисципліни «Конституційний механізм захисту прав людини» для студентів другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право». Харків: Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2021. 21 с.

Розробник

Дахова Ірина Іванівна – доцентка кафедри конституційного права
України, кандидатка юридичних наук, доцентка

Затверджено на засіданні кафедри конституційного права України
(протокол № 1 від 10.09.2021 р.)

Оновлену редакцію (зі змінами та доповненнями) затверджено на засіданні
кафедри конституційного права України
(протокол № 9 від 13.06.2022 р.)

Завідувачка кафедри - Тетяна Слінько, кандидатка юридичних наук, доцентка

Зміст

1. Опис навчальної дисципліни.....	4
2. Очікувані результати навчання.....	5
3. Зміст програми навчальної дисципліни.....	7
4. Обсяг і структура навчальної дисципліни.....	10
4.1. Для здобувачів вищої освіти денної форми навчання.....	10
4.2. Для здобувачів вищої освіти заочної форми навчання.....	11
5. Форми педагогічного контролю та засоби оцінювання результатів навчання	12
6. Критерії оцінювання результатів навчання	14
7. Педагогічний контроль для здобувачів вищої освіти деної/заочної форми навчання	14
8. Навчально-методичне та інформаційне забезпечення навчальної дисципліни.....	15

1. Опис навчальної дисципліни

Робоча програма навчальної дисципліни «Конституційний механізм захисту прав людини» розроблена відповідно до освітньо-професійної програми «Право» спеціальності 08 «Право» галузі знань 081 «Право».

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, рівень освіти	Дидактична структура навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС - 4,0	Галузь знань – 08 «Право» Спеціальність – 081 «Право»	За вибором студента	За вибором студента
Кількість модулів – 3		Рік підготовки: 2021-2022	Рік підготовки: 2021-2022
Загальна кількість годин - 120	Рівень освіти – другий (магістерський)	1-2 семестр	1-2 семестр
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2-4, самостійної роботи студента - 6-8.		Лекції	Лекції
		20 год.	6 год.
		Практичні заняття	Практичні заняття
		20 год.	4 год.
		Самостійна робота	Самостійна робота
80 год.		110 год.	
	Види контролю: поточний контроль; підсумковий контроль знань (диференційований залік)	Види контролю: поточний контроль; підсумковий контроль знань (диференційований залік)	

Мета навчальної дисципліни – формування цілісної системи професійних знань, умінь, навичок та інших компетентностей здобувачів вищої освіти щодо використання різних форм і засобів захисту прав людини, передбачених Конституцією і законами України.

Завдання:

- формування поглибленої системи теоретичних знань (концепцій, доктрин) щодо основних сучасних способів і засобів, що складають конституційний механізм захисту прав людини в Україні;
- розуміння нормативної та інституційної складових механізму захисту прав людини;

- засвоєння основних форм захисту прав людини Конституційним Судом України;
- засвоєння науково-теоретичних підходів, практичних методів, прийомів професійної діяльності у застосуванні різних форм захисту прав і свобод людини в Україні;
- оволодіння інноваційними практиками, юридичною технікою тлумачення масиву нормативно-правових актів, юридичних позицій Конституційного Суду України, судової практики ЄСПЛ.

Пререквізити: Публічне право: сучасні доктрини в судовій та правозастосовній практиці

Кореквізити: Теорія та практика конституційного судочинства; Правоосвітня діяльність органів юстиції

Мова навчання – українська.

2. Очікувані результати навчання

У результаті засвоєння навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен демонструвати такі результати навчання:

РН 1.	Демонструвати знання й розуміння поняття конституційного механізму захисту прав людини та його складових.
РН 2.	Знати особливості конституційно-правових обмежень у реалізації прав людини, умови правомірності таких обмежень.
РН 3.	Визначати сутність судового захисту прав людини, знати особливості національної та міжнародної (європейської) систем судового захисту, роль Європейського Суду з прав людини у захисті прав і свобод особи.
РН 4.	Демонструвати розуміння різних форм позасудового захисту прав людини, статус інституцій, що здійснюють такий захист.
РН 5.	Розуміти роль Конституційного Суду України в механізмі захисту прав особи, знати такі форми захисту прав людини Конституційним Судом України, як конституційний контроль, офіційне тлумачення Конституції України, конституційна скарга.
РН 6.	Демонструвати розуміння особливостей національної моделі конституційної скарги, умов прийнятності конституційної скарги, вміти самостійно підготувати обґрунтовану конституційну скаргу,

	спрогнозувати юридичні наслідки задоволення конституційної скарги.
РН 7.	Користуватися здобутими навичками у сфері взаємовідносин громадян із органами публічної влади, а також щодо провадження та процедури розгляду питань конституційно-правового характеру в державних органах та міжнародних правозахисних установах.
РН 8.	Демонструвати здатність використовувати рішення та юридичні позиції Конституційного Суду України і рішення Європейського суду з прав людини у правозастосуванні.
РН 9.	Демонструвати розуміння особливостей захисту окремих конституційних прав і свобод людини.

Навчальна дисципліна забезпечує формування студентами загальних і спеціальних компетентностей та набуття результатів навчання, визначених освітньо-професійною програмою «Правові засади діяльності органів юстиції», а саме:

Загальних компетентностей:

ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 2. Здатність проводити дослідження на відповідному рівні

ЗК 3. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 7. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

ЗК 9. Здатність працювати в міжнародному середовищі.

ЗК1.3. Здатність формулювати особисту думку та доказово її представляти.

Спеціальних компетентностей:

СК3. Здатність аналізувати та оцінювати вплив Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, а також практики Європейського суду з прав людини на розвиток правової системи та правозастосування в Україні.

СК4. Здатність оцінювати взаємодію міжнародного права та міжнародних правових систем з правовою системою України.

СК6. Здатність обґрунтовувати та мотивувати правові рішення, давати розгорнуту юридичну аргументацію.

СК7. Здатність застосовувати знання та розуміння основних засад (принципів) та процедур судочинства в Україні.

СК10. Здатність ухвалювати рішення у ситуаціях, що вимагають системного, логічного та функціонального тлумачення норм права, а також розуміння особливостей практики їх застосування.

СК11. Здатність критично оцінювати ефективність представництва і захисту прав, свобод та інтересів клієнтів.

СК14. Здатність самостійно готувати проекти нормативно-правових актів, обґрунтовувати суспільну обумовленість їх прийняття, прогнозувати результати їх впливу на відповідні суспільні відносини.

Програмних результатів навчання:

ПРН1. Оцінювати природу та характер суспільних процесів і явищ, і виявляти розуміння меж та механізмів їх правового регулювання.

ПРН3. Проводити збір, інтегрований аналіз та узагальнення матеріалів з різних джерел, включаючи наукову та професійну літературу, бази даних, цифрові, статистичні, тестові та інші, та перевіряти їх на достовірність, використовуючи сучасні методи дослідження.

ПРН6. Обґрунтовано формулювати свою правову позицію, вміти опонувати, оцінювати докази та наводити переконливі аргументи.

ПРН8. Оцінювати достовірність інформації та надійність джерел, ефективно опрацьовувати та використовувати інформацію для проведення наукових досліджень та практичної діяльності.

ПРН10. Аналізувати взаємодію міжнародного права та міжнародно-правових систем з правовою системою України на основі усвідомлення основних сучасних правових доктрин, цінностей та принципів функціонування права.

ПРН12. Проводити порівняльно-правовий аналіз окремих інститутів

права різних правових систем, враховуючи взаємозв'язок правової системи України з правовими системами Ради Європи та Європейського Союзу.

ПРН17. Інтегрувати необхідні знання та розв'язувати складні задачі правозастосування у різних сферах професійної діяльності.

3. Програма навчальної дисципліни

Модуль 1. Теоретичні аспекти механізму захисту прав людини.

Поняття механізму захисту прав людини. Співвідношення понять «гарантування прав людини», «захист прав людини», «забезпечення прав людини». Відновлення права, усунення перешкод у його реалізації, попередження подібних порушень та відшкодування завданої ними шкоди як цілі реалізації механізму захисту прав людини.

Позитивні зобов'язання держави: класичний підхід до негативних і позитивних зобов'язань держави щодо гарантування прав людини. Трирівнева типологія зобов'язань держави: поважати, захищати та забезпечувати здійснення прав людини. Позитивні зобов'язання держави щодо гарантування позитивних і негативних прав особи.

Засоби захисту прав людини. Нормативні засоби захисту прав і свобод людини. Норми Конституції України, спрямовані на захист прав особи. Право на професійну правничу допомогу.

Ефективний засіб юридичного захисту прав людини. Критерії ефективності.

Інституційна складова захисту прав особи. Інституції, що здійснюють захист прав людини.

Питання удосконалення конституційного механізму захисту прав людини і основоположних свобод.

Обмеження щодо реалізації прав людини: поняття, співвідношення з категоріями «звуження змісту та обсягу прав людини», «скасування прав людини». Абсолютні та відносні права особи.

Правомірність обмеження реалізації прав людини. Трискладовий тест, його складові (елементи). Передбаченість законом. Легітимна мета як умова правомірності обмеження реалізації прав людини. Цінності, що захищаються шляхом обмеження реалізації прав людини. Пропорційність обмеження (втручання) реалізації прав і свобод людини.

Модуль 2. Судовий захист прав людини. Захист прав людини Конституційним Судом України

Поняття судового захисту прав людини. Можливість оскарження судових рішень в апеляційному та касаційному порядку як одна з конституційних гарантій реалізації інших прав і свобод, захисту їх від порушень і протиправних посягань, в тому числі від помилкових і неправосудних судових рішень.

Принцип прямої дії норм Конституції України та судовий захист прав людини. Право на звернення до суду.

Право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб.

Право на суд. Право на справедливий судовий розгляд. Гарантії права на справедливий судовий розгляд. Змагальність сторін. Рівність сторін. Публічність слухань. Розумні строки розгляду справи. Ухвалення вмотивованого рішення та його виконання. Презумпція невинуватості. Неприпустимі докази.

Право на доступ до суду. Правомірні обмеження права на доступ до суду (строки позовної давності, вимога сплачувати судові витрати, обов'язкове судове представництво тощо).

Заборона зворотньої сили закону.

Поєднання міжнародних та національних засобів судового захисту прав людини.

Забезпечення права на захист осіб, що сприяють правосуддю.

Юрисдикція Європейського суду з прав людини. Каталог прав людини, що захищаються Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод та Протоколами до неї.

Право на звернення до Європейського суду з прав людини. Умови прийнятності індивідуальної заяви Європейським судом з прав людини (процесуальні, змістовні, юрисдикційні).

Правова природа рішень Європейського суду з прав людини. Практика ЄСПЛ та її вплив на захист прав людини. Виконання рішень Європейського суду з прав людини. Пілотні рішення ЄСПЛ як засіб вирішення системних проблем, що лежать в основі порушення прав людини.

Форми захисту прав людини Конституційним Судом України. Конституційний контроль. Офіційне тлумачення Конституції України. Конституційна скарга.

Застосування Конституційним Судом України норм міжнародного права, що стосуються захисту прав особи. Вплив рішень Конституційного Суду України на практику захисту прав людини.

Поняття конституційної скарги. Особливості національної моделі конституційної скарги.

Умови прийнятності конституційної скарги. Юридичні наслідки задоволення конституційної скарги.

Модуль 3. Несудовий захист прав людини

Президент України як гарант дотримання прав і свобод людини і громадянина.

Уповноважений Верховної Ради України з прав людини.

Адвокатура в механізмі захисту прав людини. Право на професійну правничу допомогу.

Конституційне право особи на звернення до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб з метою захисту прав і свобод.

Діяльність неурядових правозахисних організацій у сфері захисту прав людини.

Проблемні аспекти реалізації права на самозахист. Необхідна оборона. Крайня необхідність. Межі права на самозахист. Баланс між протиправністю дій щодо порушеного права і потенційною протиправністю дій із захисту такого права.

Інститут омбудсмена: історія розвитку і світовий досвід.

Становлення інституту Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. Правова основа діяльності Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. Функції і повноваження Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. Виконання Уповноваженим функцій національного превентивного механізму.

Підстави для провадження справ та призначення перевірок. Розгляд звернень до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

Акти реагування Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини на виявлені порушення прав і свобод людини людини. Подання Уповноваженого до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності та їх посадових і службових осіб. Конституційне подання Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини до Конституційного Суду України.

Інститут спеціалізованих омбудсменів: перспективи створення в Україні.

4. Обсяг і структура навчальної дисципліни

4.1. Для здобувачів вищої освіти денної форми навчання

№	Дата	Обсяг у годинах
---	------	-----------------

п/п	проведення (згідно з розкладом)	Тематика навчального курсу	Усього	У тому числі		
				Лекції	Практичні заняття, семінарські заняття, колоквиуми тощо	Самостійна робота
		Модуль 1. Теоретичні аспекти механізму захисту прав людини				
		Тема 1. Загальна зарактеристика механізму захисту прав людини, його складові	14	2	2	10
		Тема 2. Обмеження реалізації конституційних прав і свобод людини	14	2	2	10
		<i>Разом</i>	28	4	4	20
		Модуль 2. Судовий захист прав людини. Захист прав людини Конституційним Судом України				
		Тема 1. Загальна характеристика судового захисту прав людини	18	4	4	10
		Тема 2. Європейський суд з прав людини в механізмі захисту прав особи	20	4	4	12
		Тема 3. Конституційний Суд України в механізмі захисту прав людини	14	2	2	10
		Тема 4. Інститут конституційної скарги як засіб захисту прав особи	12	2	2	8
		<i>Разом</i>	64	12	12	40
		Модуль 3. Несудовий захист прав людини				
		Тема 1. Загальна	14	2	2	10

		характеристика форм несудового захисту прав людини				
		Тема 2. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини в механізмі захисту прав і свобод людини і громадянина	14	2	2	10
		<i>Разом</i>	28	4	4	20
		Усього годин / кредитів ECTS	120/4,0	20	20	80

4.2. Для здобувачів вищої освіти заочної форми навчання

№ п/п	Дата проведення (згідно з розкладом)	Тематика навчального курсу	Обсяг у годинах			
			Усього	У тому числі		
				Лекції	Практичні заняття, семінарські заняття, колоквіуми тощо	Самостійна робота
		Модуль 1. Теоретичні аспекти механізму захисту прав людини				
		Тема 1. Загальна характеристика механізму захисту прав людини, його складові	24	2	2	20
		Тема 2. Обмеження реалізації конституційних прав і свобод людини	20			20
		<i>Разом</i>	44	2	2	40
		Модуль 2. Судовий захист прав людини. Захист прав людини Конституційним Судом України				
		Тема 1. Загальна характеристика судового захисту	20	2	2	16

		прав людини				
		Тема 2. Європейський суд з прав людини в механізмі захисту прав особи	14			14
		Тема 3. Конституційний Суд України в механізмі захисту прав людини	10			10
		Тема 4. Інститут конституційної скарги як засіб захисту прав особи	10			10
		<i>Разом</i>	54	2	2	50
		Модуль 3. Несудовий захист прав людини				
		Тема 1. Загальна характеристика форм несудового захисту прав людини	12	2		10
		Тема 2. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини в механізмі захисту прав і свобод людини і громадянина	10			10
		<i>Разом</i>	22	2		20
		Усього годин / кредитів ECTS	120/4,0	6	4	110

5. Форми педагогічного контролю та засоби оцінювання результатів навчання

Оцінювання результатів засвоєння навчальної дисципліни «Конституційний механізм захисту прав людини» передбачає проведення поточного та підсумкового контролю і здійснюється на основі накопичувальної бально-рейтингової системи.

Поточний контроль знань студентів включає:

- контроль якості засвоєння студентами програмного матеріалу

навчальної дисципліни на практичних заняттях із застосуванням таких засобів: усне, письмове або експрес-опитування, виконання тестових завдань, розв'язання практичних завдань або задач, участь у розробці кейсу, підготовка презентації, реферату, есе тощо. Поточний контроль має на меті перевірку рівня підготовки студента у вивченні поточного матеріалу. У ході практичного заняття студент може отримати оцінку за чотирибальною шкалою (0, 3, 4, 5). За результатами практичних занять із кожного з трьох модулів розраховується середньоарифметична кількість балів (максимальна оцінка за кожен модуль – 30 балів), що включається до підсумкової оцінки знань.

Обов'язковою формою самостійної роботи студентів є підготовка індивідуальної підсумкової письмової роботи. Максимальна кількість балів за результатами захисту індивідуальної підсумкової письмової роботи – 10 балів.

Формою *підсумкового контролю* знань студентів з дисципліни є диференційований залік.

Розподіл балів між формами організації освітнього процесу і видами контрольних заходів:

Поточний контроль							Підсумкова оцінка знань (диференційований залік)
Модуль № 1		Модуль № 2		Модуль № 3		Самостійна робота студентів	
п/з	Колоквіум	п/з	Колоквіум	п/з	Колоквіум		
max 10	max 10	max 20	max 10	max 20	max 10	max 20	max 100

6. Критерії оцінювання результатів навчання:

Вид контролю	Кількість балів	Критерії (за кожною з оцінок)
Поточний контроль на практичному занятті	Max 5	Відмінне засвоєння навчального матеріалу з теми, можливі окремі несуттєві недоліки.
	4	Добре засвоєння матеріалу з теми, але є окремі помилки.
	3	Задовільний рівень засвоєння матеріалу, значна кількість помилок.
	Min 0	Незадовільний рівень засвоєння матеріалу.
Колоквіум	Max 10	Результати опрацювання матеріалу високі, можлива незначна кількість несуттєвих помилок.
	5	Задовільний рівень засвоєння матеріалу, значна кількість помилок.
	Min 0	Незадовільний рівень засвоєння матеріалу.
Підсумкова письмова робота	Max 20	Робота оформлена відповідно до вимог кафедри. Робота не містить методологічних помилок, є посилання на джерела та власні висновки. При захисті продемонстровані глибокі знання теми, а також доведеність висновків, позицій, класифікацій тощо.
	15	Робота оформлена відповідно до вимог кафедри. Робота містить незначні методологічні помилки, є посилання на джерела, є власні висновки. При захисті продемонстровані достатні знання теми, а також доведеність висновків, позицій, класифікацій тощо.
	10	Робота оформлена відповідно до вимог кафедри, але з незначними помилками. Робота містить методологічні та змістовні помилки, є посилання на джерела, є власні висновки. При захисті продемонстровані достатні знання теми, але виникли проблеми з аргументації окремих понять та суджень у роботі, доведеність висновків.
	5	Робота оформлена з помилками та порушеннями кафедральних вимог щодо форми роботи. Робота містить методологічні та змістовні помилки, використано недостатню кількість джерел для обґрунтування дослідження та висновків. При захисті виникли труднощі щодо розкриття змісту теми, наведення аргументів стосовно окремих положень роботи та обґрунтованості і доведеності висновків.
	Min 0	Робота оформлена неналежним чином, без посилання на джерела та містить методологічні помилки. При захисті автор роботи не може продемонструвати знання з обраної теми, навести аргументацію понять та здійснити аналіз інформації. Робота виконана з порушенням вимог академічної доброчесності.

	100	<ol style="list-style-type: none"> 1. Всебічне, систематичне і глибоке знання матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, у тому числі орієнтація в основних наукових доктринах і концепціях навчальної дисципліни. 2. Засвоєння основної та додаткової літератури, рекомендованої кафедрою. 3. Здатність до самостійного поповнення знань з навчальної дисципліни й використання отриманих знань у практичній роботі.
	90	<ol style="list-style-type: none"> 1. Повне знання матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни. 2. Засвоєння основної літератури та знайомство з додатковою літературою, рекомендованою кафедрою. 3. Здатність до самостійного поповнення знань з дисципліни, розуміння їх значення для практичної роботи.
	85	<ol style="list-style-type: none"> 1. Достатньо повне знання матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, за відсутності у відповіді суттєвих помилок. 2. Засвоєння основної літератури, рекомендованої кафедрою. 3. Здатність до самостійного поповнення знань з дисципліни, розуміння їх значення для практичної роботи.
	75	<ol style="list-style-type: none"> 1. Знання основного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої роботи за професією. 2. Засвоєння основної літератури, рекомендованої кафедрою. 3. Помилки й суттєві неузгодженості у відповіді на запитання за наявності знань для їх самостійного усунення або за допомогою викладача.
	70	<ol style="list-style-type: none"> 1. Знання основного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої роботи за професією. 2. Ознайомлення з основною літературою, рекомендованою кафедрою. 3. Помилки у відповіді на запитання за наявності знань для усунення найсуттєвіших помилок за допомогою викладача.
	60	<ol style="list-style-type: none"> 1. Прогалини в знаннях з певних частин основного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни. 2. Наявність помилок у відповіді на питання на запитаннях.
	55	<ol style="list-style-type: none"> 1. Відсутність знань значної частини основного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни. 2. Неможливість продовжити навчання або здійснювати професійну діяльність без проходження повторного курсу з цієї дисципліни.

7. Педагогічний контроль для здобувачів вищої освіти денної/заочної форми навчання

Шкала підсумкового педагогічного контролю (залік)

Оцінка за шкалою ECTS	Визначення	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за 100-бальною шкалою, що використовується в НЮУ
A	Відмінно – відмінне виконання, лише з незначною кількістю помилок	зараховано	90 – 100
B	Дуже добре – вище середнього рівня з кількома помилками	зараховано	80 – 89
C	Добре – у цілому правильна робота з певною кількістю незначних помилок		75 – 79
D	Задовільно – непогано, але зі значною кількістю недоліків	зараховано	70 – 74
E	Достатньо – виконання задовольняє мінімальні критерії	зараховано	60 – 69
FX	Незадовільно – потрібно попрацювати перед тим, як перескласти	не зараховано	35 – 59
F	Незадовільно – необхідна серйозна подальша робота, обов’язковий повторний курс		0 – 34

8. Навчально-методичне та інформаційне забезпечення навчальної дисципліни

8.1. Нормативно-правові акти

Нормативно-правові акти

Конституція України від 28.06.1996 р. //

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>

Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р. // https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text

Загальна декларація прав людини 1948 р. //

https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text

Міжнародний пакт про громадянські та політичні права 1966 р. //

https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text

Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права 1966 р. // https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text

Про адвокатуру та адвокатську діяльність Закон України від 5.07.2012 р. // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>

Про виконання рішень і застосування практики Європейського Суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006 р. // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text>

Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України: Закон України від 15.04.2014 р. // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18#Text>

Про звернення громадян: Закон України від 2.10.1996 р. // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-вр#Text>

Про Конституційний Суд України: Закон України від 13.07.2017 р. // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-19#Text>

Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

Про правовий режим надзвичайного стану: Закон України від 16.03.2000 р. // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1550-14#Text>

Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: Закон України від 23.12.1997 р. // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/776/97-вр#Text>

Література

Основна література

1. Бориславська О.М. Європейська модель конституціоналізму: системно-аксіологічний аналіз: монографія / О.М. Бориславська. Харків: Право, 2018. 384 с.
2. Головатий С.П. Про людські права. Лекції. / С.П. Головатий. Київ : Дух і літера, 2016. 760 с.

3. Дудаш Т.І. Практика Європейського суду з прав людини: Навч.-метод. посіб. [Текст] / Т.І. Дудаш. К.: Алерта, 2013. 368 с.
4. Конституційне право України : підручник / [Т.М. Слінько, Л.І. Летнянчин, Ф.В. Веніславський та ін.] ; за заг. ред. Т.М. Слінько. Харків : Право, 2020. 592 с.
5. Речицький В. Неформальний конституціоналізм-II. Друге, доповнене видання / В.В. Речицький. Харків: ТОВ «Видавництво «Права людини», 2021. 440 с.
6. Савчин М.В. Сучасні тенденції конституціоналізму у контексті глобалізації та правового плюралізму : монографія / М.В. Савчин. Ужгород : РІК-У, 2018. 440 с.
7. Теорія та практика застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод : компендіум ; за заг. ред. О.В. Сердюка, І.В. Яковюка. Харків : право, 2017. 374 с.
8. Федоренко В.Л. Конституційні права та свободи людини в Україні й ефективність їх гарантування. Питання теорії конституційного права і модернізації Конституції України: Зб. наук. праць; за ред. і з передмов. академ. О.В. Скрипнюка. К.: Видавництво Ліра-К, 2013. 190 с.
9. Христова Г. Позитивні зобов'язання держави у сфері прав людини: сучасні виклики : монографія / Ганна Христова. Харків : Право, 2018. 680 с.
10. Шевчук С. Судовий захист прав людини : Практика Європейського Суду з прав людини у контексті західної правової традиції. Вид. 3-тє. К.: Реферат, 2010. 848 с.

Додаткова література

1. Барабаш Ю.Г. Конституційна політика України у сфері імплементації міжнародних стандартів прав людини [Текст] / Ю. Г. Барабаш // Проблеми законності. Вип. 100. Х. : Нац. юрид. акад.

- України ім. Я. Мудрого / Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого, 2009. С. 71-83.
2. Барабаш Ю.Г. Соціальні права громадян та можливості їх захисту Конституційним Судом України (частина перша) / Ю.Г. Барабаш // Публічне право. 2011. № 4. С. 15-22.
  3. Барабаш Ю.Г. Соціальні права громадян та можливості їх захисту Конституційним Судом України [Текст] : (частина друга) / Ю.Г. Барабаш // Публічне право. 2012. № 1. С. 15-23.
  4. Головань В. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини в системі гарантій конституційних прав і свобод [Текст] / В. Головань // Підприємництво, госп-во і право : наук.-практ. госп.-прав. журн. 2019. №2. С. 136-140.
  5. Дахова І.І. До питання щодо каталогу абсолютних прав людини в конституційному законодавстві України та міжнародних актах // «Міжнародна науково-практична конференція «Юридична наука, законодавство і правозастосовна практика: закономірності та тенденції розвитку»: Збірка тез наук. доп. і повідомл. Міжнар. науково-практичної конференції. Люблін, 2020. С. 64-69.
  6. Дахова І.І. Обмеження реалізації прав і свобод людини: конституційне регулювання та практика Європейського суду з прав людини / І.І. Дахова // Форум права. 2018. № 4. С. 17-25 [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2018_4_4.pdf
  7. Дахова І.І. Позитивні зобов'язання держави щодо гарантування права на життя/ І. І. Дахова // Парадигми конституційного права: історія та сучасність. XII Тодиківські читання. Збірка тез наук. доп. і повідомл. Міжнародної наук. конф. (1-2 листопада 2019 р.) / За заг. ред. проф. А.П. Гетьмана. Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого. Харків: ТОВ «Вид-во «Права людини», 2019. С. 125-127.

8. Колісник В. Визначення обсягу прав людини у контексті юридичних позицій Конституційного Суду України. Вісник Конституційного Суду України : загальнодержавне періодичне видання. 2018. №6. С. 98-102.
9. Конституційна скарга у системі захисту прав людини в Україні: тематичний випуск // Право України. 2018. №12.
10. Летнянчин Л.І. Пряма дія норм Конституції України: від принципу – до практичного застосування / Л.І. Летнянчин // Вісник Нац. акад. прав. наук України. 2017. №4. С. 115-127.
11. Скрипнюк О.В. Права і свободи людини та громадянина: міжнародні стандарти, національна практика і проблеми їх конституційної модернізації в Україні [Текст] // Проблеми законності: Зб. наук. пр. Харків: Нац. юрид. Ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2014. Вип. 125. С. 56-63.
12. Ткачук Л.В. Роль Уповноваженого з прав людини в системі правозахисних гарантій прав людини в Україні: теоретико-правові аспекти [Текст] / Л. В. Ткачук // Держава і право : Юридичні науки : зб. наук. пр. / Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Київ : Юрид. думка, 2019. Вип. 84. С. 36-48.
13. Толкачова Г.В. Міжнародно-правові гарантії захисту прав і свобод дитини та їх імплементація у національне законодавство [Текст] // Держава і право. Юрид. і політ. науки : зб. наук. пр. Київ: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2014. Вип. 66. С. 35-43.
14. Харатян Т.Н. Зміст права людини на життя у рішеннях Європейського суду з прав людини та національних органів конституційної юрисдикції. Вісник Конституційного Суду України : загальнодержавне періодичне видання. 2017. №6. С. 73-80.
15. Харатян Т.Н. Природа та зміст конституційного права людини на життя: теоретико-правовий аспект. Київський університет права

НАН України. Інститут держави і права ім. В. М. Корецького.
Часопис Київського університету права. 2016. №3. С. 117-120.

Інтернет-ресурси

[http:// www.ccu.gov.ua](http://www.ccu.gov.ua) – офіційна сторінка Конституційного Суду України

<https://www.rada.gov.ua> – офіційна сторінка Верховної Ради України

<https://www.ombudsman.gov.ua> – офіційна сторінка Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини

<http://ec.europa.eu> — офіційна сторінка Європейської Комісії

[https://hudoc.echr.coe.int/ukr#{\"documentcollectionid2\":\[\"GRANDCHAMBER\",\"CHAMBER\"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/ukr#{\) – офіційна сторінка Європейського Суду з прав людини

<http://www.ombudsman.europa.eu/start.faces> — офіційна сторінка Європейського Омбудсмена

СЕНМК

Навчальний електронно-інформаційний комплекс кафедри
конституційного права України

<https://neik.nlu.edu.ua/moodle/course/view.php?id=46>